

(Wstęp oraz Warunki i sposób realizacji – wspólne dla obydwu zakresów: podstawowego i rozszerzonego).

Język łaciński i kultura antyczna

Rolą przedmiotu język łaciński i kultura antyczna realizowanego w zakresie podstawowym jest wyposażenie uczniów w umiejętność czytania pod kierunkiem nauczyciela prostych tekstów łacińskich. Celem zajęć nie jest przekazywanie uczniom wiedzy deklaratywnej o języku i jego strukturze gramatycznej, ale kształcenie przede wszystkim umiejętności oraz pokazanie uczniom oddziaływania języka łacińskiego oraz kultury grecko-rzymskiego antyku na języki i kulturę europejską wieków późniejszych. Podstawa programowa ma dać nauczycielom szansę wykształcenia wśród uczniów przekonania z jednej strony o doniosłości, z drugiej – o atrakcyjności tych humanistycznych zagadnień.

co oznacza, że na realizację treści nauczania przeznaczona jest 240 godzin w cyklu dydaktycznym. Zasadniczą rolą przedmiotu język łaciński i kultura antyczna realizowanego w zakresie rozszerzonym ~~język łaciński i kultura antyczna~~ jest kształtowanie humanistycznej wrażliwości uczniów i przekazanie im wiedzy na temat języka łacińskiego i kultury starożytnej Grecji i Rzymu, jak również ich roli w rozwoju kultury i języka polskiego. W związku z tym cele kształcenia zostały zdefiniowane w taki sposób, aby obejmowały receptywne i produktywne kompetencje w zakresie języka łacińskiego, w tym przede wszystkim znajomość charakterystycznych dla łaciny zjawisk językowych oraz umiejętność rozumienia i przekładu tekstu łacińskiego na język polski, a także kompetencje interkulturowe w zakresie kultury starożytnej Grecji i Rzymu oraz obecności i recepcji tradycji antycznej (w tym roli języka łacińskiego) w dziejach i kulturze polskiej.

JĘZYK ŁACIŃSKI I KULTURA ANTYCZNA ZAKRES ROZSZERZONY

Cele kształcenia – wymagania ogólne

- I. W zakresie kompetencji językowych: znajomość gramatyki języka łacińskiego oraz umiejętność rozumienia i tłumaczenia tekstu łacińskiego.

Uczeń zna i potrafi stosować podstawowe zjawiska morfologiczne i składniowe typowe dla języka łacińskiego. Uczeń rozumie czytany ze słownikiem tekst łaciński i dokonuje poprawnego przekładu prozatorskiego tekstu łacińskiego na język polski, z wykorzystaniem słownika łacińsko-polskiego, w tłumaczeniu zachowując polską normę językową.

II. W zakresie kompetencji interkulturowych: znajomość kultury i tradycji antycznej oraz jej wpływu na kultury późniejsze.

Uczeń zna, rozumie i interpretuje zjawiska i teksty kultury antycznej, umieszczając je we właściwym dla nich kontekście i zauważając ich cechy dystynktywne, oraz rozpoznaje i interpretuje elementy tradycji antycznej w tekstach kultury późniejszej.

III. W zakresie kompetencji społecznych: świadomość roli antyku w kształtowaniu się kultury i tożsamości polskiej oraz znaczenia kultury grecko-rzymskiej dla kultury europejskiej i światowej.

Uczeń ma świadomość znaczenia tradycji antycznej dla kształtowania się i rozwoju kultury polskiej i światowej.

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

I. W zakresie kompetencji językowych. Uczeń:

- 1) zna i rozpoznaje następujące formy morfologiczne z zakresu gramatyki języka łacińskiego:
  - a) formy fleksyjne rzeczowników regularnych deklinacji I – V,
  - b) formy fleksyjne następujących rzeczowników nieregularnych: *Iuppiter, deus, domus, vis*,
  - c) formy fleksyjne przymiotników deklinacji I – III,
  - d) formy fleksyjne i zasady użycia zaimków: *is, quis, qui, hic, ille* oraz zaimków osobowych i dzierżawczych,
  - e) formy fleksyjne liczebników głównych i porządkowych: 1–20, 30, 40, 50, 60, 70, 80, 90, 100, 1000,
  - f) zasady stopniowania regularnego przymiotników deklinacji I – III oraz stopniowania nieregularnego następujących przymiotników: *bonus, malus, parvus, magnus, multi*,
  - g) zasady tworzenia i stopniowania przysłówków pochodzących od przymiotników deklinacji I – III,
  - h) formy strony czynnej i biernej czasowników regularnych koniugacji I – IV w trybie orzekającym (*indicativus*) i łączącym (*coniunctivus*) w następujących czasach: *praesens, imperfectum, perfectum, plusquamperfectum, futurum I* oraz formy trybu rozkazującego w czasie teraźniejszym w stronie czynnej (*imperativus praesentis activi*),
  - i) formy bezokolicznika łacińskiego: *infinitivus praesentis activi, infinitivus praesentis passivi, infinitivus perfecti activi, infinitivus perfecti passive*,
  - j) formy imiesłówów: *participium praesentis activi, participium perfecti passivi, participium futuri passivi (gerundivum)*,
~~formy rzeczownika odczasownikowego (*gerundium*)~~,
  - k) formy czasowników nieregularnych:
    - *esse* i wybrane *composita* (*possum, prosum, adsum, absum*),
    - *volo, nolo*,
    - *eo* i wybrane *composita* (*abeo, redeo, obeo*),

– *fero* i wybrane *composita* (*affero, aufero, differo*),

~~– *tollo*,~~

~~– *fiō*,~~

~~– *verba defectiva: odi, memini, coepi*,~~

~~– *verba deponentia* *i semideponentia*;~~

2) zna i rozpoznaje następujące zjawiska składniowe z zakresu gramatyki języka łacińskiego:

a) szyk zdania łacińskiego,

b) strukturę składniową zdania w stronie czynnej i biernej,

c) następujące funkcje składniowe i semantyczne rzeczownika: (*Nominativus* jako orzecznik, *Nominativus duplex*, *Genetivus partitivus*, *Dativus possessivus*, *Dativus auctoris*, *Accusativus duplex*, *Ablativus temporis*, *Ablativus comparationis*),

d) następujące konstrukcje składniowe charakterystyczne dla łaciny: *Accusativus cum infinitivo* (ACI), *Nominativus cum infinitivo* (NCI), *coniugatio periphrastica passiva* (CPP), *Ablativus absolutus*, bezprzyimkowe użycie nazw miast,

e) następujące typy zdań podrzędnych w języku łacińskim: zdania okolicznikowe czasu, przyczyny, warunku, celu i skutku, zdania dopełnieniowe;

3) zna i rozpoznaje formy morfologiczne i strukturę składniową tłumaczonego tekstu;

4) identyfikuje, z wykorzystaniem posiadanej wiedzy na temat gramatyki łacińskiej, formy podstawowe słów występujących w tłumaczonym tekście;

5) zapoznaje się z podstawowym słownictwem typowym dla autorów określonych w kanonie;

~~zna podstawowe techniki przekładu tekstu łacińskiego;~~

6) zna zasady tworzenia spójnego i zgodnego z polską normą językową przekładu z języka łacińskiego na język polski;

7) dokonuje następujących transformacji gramatycznych w zakresie morfologii:

a) odmienia rzeczowniki regularne deklinacji I–V,

b) odmienia następujące rzeczowniki nieregularne: *Iuppiter, deus, domus, vis*,

c) odmienia przymiotniki deklinacji I–III,

d) odmienia i poprawnie używa ~~następujących zaimków: *is, quis, qui, hic, ille* oraz zaimków osobowych i dzierżawczych,~~

~~odmienia i poprawnie posługuje się formami liczebników głównych i porządkowych: 1, 20, 30, 40, 50, 60, 70, 80, 90, 100, 1000,~~

e) stopniuje przymiotniki: regularnie – przymiotniki deklinacji I–III oraz nieregularnie – następujące przymiotniki: *bonus, malus, parvus, magnus, multi*,

f) tworzy i stopniuje przysłówki pochodzące od przymiotników deklinacji I–III,

g) odmienia czasowniki regularne koniugacji I–IV w trybie orzekającym (*indicativus*) i łączącym (*coniunctivus*) w następujących czasach: *praesens, imperfectum, perfectum, plusquamperfectum, futurum I* oraz tworzy formy trybu rozkazującego w czasie teraźniejszym w stronie czynnej (*imperativus praesentis activi*),

- h) tworzy i posługuje się następującymi formami bezokolicznika łacińskiego: *infinitivus praesentis activi, infinitivus praesentis passivi, infinitivus perfecti activi, infinitivus perfecti passivi*,
- i) tworzy i stosuje następujące formy imiesłowów: *participium praesentis activi, participium perfecti passivi, participium futuri passivi (gerundivum)*,
~~tworzy i odmienia rzeczownik-odezasownikowy (gerundium)~~;
- j) odmienia następujące czasowniki nieregularne:
- *esse* i wybrane *composita* (*possum, prosum, adsum, absum*),
  - *volo, nolo*,
  - *eo* i wybrane *composita* (*abeo, redeo, obo*),
  - *fero* i wybrane *composita* (*affero, aufero, differo*),
  - ~~– *tollo*,~~
  - ~~– *fero*,~~
  - ~~– *verba defectiva: odi, memini, coepi*,~~
  - *verba deponentia* ~~– *semideponentia*~~,
- k) dokonuje następujących transformacji gramatycznych w zakresie zjawisk składniowych:
- przekształca strukturę składniową zdania łacińskiego,
  - przy przekształcaniu zdań zawierających charakterystyczne dla łaciny zjawiska składniowe poprawnie posługuje się następującymi funkcjami składniowymi i semantycznymi: (*Nominativus* jako orzecznik, *Nominativus duplex, Genetivus partitivus, Dativus possessivus, Dativus auctoris, Accusativus duplex, Ablativus temporis, Ablativus comparationis*),
  - przy przekształcaniu zdań zawierających charakterystyczne dla łaciny zjawiska składniowe poprawnie posługuje się następującymi konstrukcjami składniowymi: *Accusativus cum infinitivo* (ACI), *Nominativus cum infinitivo* (NCI), *coniugatio periphrastica passiva* (CPP), *Ablativus absolutus*, bezprzyimkowe użycie nazw miast,
- l) potrafi poprawnie stosować podstawową terminologię gramatyczną w odniesieniu do opisu łacińskiego systemu językowego,
- m) potrafi czytać ze zrozumieniem prozatorski tekst łaciński (z zakresu tekstów określonych w kanonie), posługując się w tym celu słownikiem,
- n) poprawnie tłumaczy charakterystyczne dla łaciny:
- następujące funkcje składniowe i semantyczne (*Nominativus* jako orzecznik, *Nominativus duplex, Genetivus partitivus, Dativus possessivus, Dativus auctoris, Accusativus duplex, Ablativus temporis, Ablativus comparationis*),
  - następujące zjawiska składniowe *Accusativus cum infinitivo* (ACI), *Nominativus cum infinitivo* (NCI), *coniugatio periphrastica passiva* (CPP), *Ablativus absolutus*, bezprzyimkowe użycie nazw miast,
  - następujące typy zdań podrzędnych: zdania okolicznikowe czasu, przyczyny, warunku, celu i skutku, zdania dopełnieniowe,
- o) potrafi korzystać ze słownika łacińsko-polskiego przy sporządzaniu przekładu,

- p) potrafi w przypadku wyrazów wieloznacznych wybrać znaczenie odpowiednie dla kontekstu/tematyki tłumaczonego tekstu,
- q) dokonuje poprawnego przekładu prozatorskiego tekstu łacińskiego z zakresu tekstów określonych w kanonie na język polski, w tłumaczeniu zachowując polską normę językową.

II. W zakresie kompetencji kulturowych. Uczeń:

- 1) posiada podstawową wiedzę o następujących kluczowych zjawiskach z zakresu mitologii greckiej i rzymskiej:
  - a) mity o powstaniu świata,
  - b) mity o bogach olimpijskich i pozostałych bóstwach panteonu greckiego,
  - c) mity o głównych herosach – Prometeusz, Herakles, Tezeusz, Argonauci,
  - d) mity o wojnie trojańskiej i powrocie bohaterów spod Troi,
  - e) mity aitiologiczne, wyjaśniające powstanie zjawisk i rzeczy,
  - f) związki mitologii greckiej z rzymską,
  - g) mity o wędrowce Eneasza,
  - h) mity o powstaniu Rzymu;
- 2) posiada podstawową wiedzę o następujących kluczowych zjawiskach z zakresu historii starożytnej:
  - a) historia Grecji:
    - wielka kolonizacja,
    - idea państw-miast (*poleis*: Ateny, Sparta, ~~Teby~~, ~~Korynt~~),
    - formy ustrojowe w Grecji: demokracja ateńska, ustrój spartański,
    - wojny perskie,
    - wojna peloponeska,
    - podboje Aleksandra Wielkiego ~~i państwa hellenistyczne~~,
  - b) historia Rzymu:
    - ekspansja terytorialna Rzymu i podboje; prowincje rzymskie,
    - wojny punickie – Kartagina, postacie Hannibala, Scypiona Afrykańskiego i Katona Starszego,
    - upadek republiki i dyktatura Cezara; inne kluczowe postacie życia publicznego późnej republiki: Cezar, Pompejusz, Krassus, Antoniusz, Cyцерon, Katon Młodszy, Marek Juniusz Brutus,
    - droga do władzy i panowanie Oktawiana Augusta,
    - Rzym pod władzą cesarzy; sylwetki wybranych cesarzy: Tyberiusz, ~~Kaligula~~, Klaudiusz, Neron, Wespazjan, Trajan, ~~Hadrian~~, Marek Aureliusz, ~~Domitian~~, Konstantyn Wielki,
    - formy ustrojowe w Rzymie: republika, pryncypat, ~~dominat~~,
    - upadek cesarstwa zachodniego;
- 3) posiada podstawową wiedzę o następujących kluczowych zjawiskach z zakresu historii literatury starożytnej:
  - a) literatura grecka:
    - Homer, *Iliada* i *Odyseja*,
    - liryka grecka (wybrane wiersze Alkajosa, Safony i Anakreonta),

- tragedia: wybrane dzieła Ajschylosa (~~Prometeusz skowany~~, *Oresteja*), Sofoklesa (*Król Edyp*, ~~Antygona~~), i Eurypidesa (*Medea*),
  - historiografia: Herodot, *Dzieje* i Tukidydes, *Wojna peloponeska*,
- b) literatura rzymska:
- Cyцерon: mowy (*Mowy przeciwko Katylinie*, *Mowa w obronie poety Archiasza*, ~~Filipiki~~), ~~listy~~,
  - Cezar, *Pamiętniki o wojnie galijskiej*, *Pamiętniki o wojnie domowej*,
  - Tytus Liwiusz, *Dzieje Rzymu od założenia miasta* (księga I, ~~księga XXI~~),
  - Wergiliusz, *Eneida* (wybrane księgi: I-IV, VI, XII),
  - Horacy, *Pieśni* (wybrane wiersze),
  - Owidiusz, *Metamorfozy* (wybrane mity),
  - Seneka, *Listy moralne do Lucyliusza*,
  - Tacyt, *Roczniki*;

- 4) posiada podstawową wiedzę o następujących kluczowych zjawiskach i dziełach z obszaru filozofii starożytnej:
- a) początki filozofii greckiej: Tales z Miletu, ~~Anaksymander, Anaksymenes~~, Demokryt, Heraklit, Pitagoras,
  - b) Sokrates,
  - c) Platon: *Uczta, Obrona Sokratesa, Państwo*,
  - d) Arystoteles,
  - e) szkoły filozoficzne: stoicka i epikurejska w Grecji i Rzymie,
  - f) wybrane pisma filozoficzne Cyserona: *O przyjaźni, O starości*;
- 5) posiada podstawową wiedzę o następujących kluczowych zjawiskach z zakresu kultury materialnej w starożytności:
- a) greckie malarstwo wazowe (style w malarstwie wazowym: czarnofigurowy, czerwonofigurowy; dominujące tematy w malarstwie wazowym),
  - b) kluczowe postacie i dzieła rzeźby greckiej: Fidiasz (dekoracja Partenonu, *Zeus Olimpijski, Atena Parthenos*), Poliklet (*Doryforos*), Myron (*Dyskobol*), Praksyteles (*Wenus z Knidos*), Lizyp (*Apoksyomenos*, portrety Aleksandra Wielkiego); *Wenus z Milo, Grupa Laokoona*,
  - c) architektura grecka: porządki architektoniczne (dorycki, joński, koryncki), wybrane typy budowli i ich przeznaczenie (teatr, świątynia, stadion, stoa), najważniejsze budowle starożytnej Grecji: zabudowa Akropolu,
  - d) architektura rzymska: wybrane typy budowli i ich przeznaczenie (amfiteatr, cyrk, stadion, termy, łuk triumfalny, akwedukt, ~~willa rzymska~~, bazylika), najważniejsze budowle starożytnego Rzymu: Koloseum, kolumna Trajana, Forum Romanum, Panteon; Pompeje jako przykład miasta rzymskiego;
- 6) posiada podstawową wiedzę o następujących kluczowych zjawiskach z zakresu życia publicznego i prywatnego w starożytnej Grecji i Rzymie:
- a) sport i widowiska w Grecji i Rzymie: igrzyska w Olimpii, igrzyska gladiatorskie w Rzymie,
~~wyroczenie: Delfy i ich rola, Sybilla~~,
  - b) życie domowe i rodzinne w Grecji i Rzymie (dom; rodzina; dzieci i edukacja; imiona i nazwiska ~~greckie i~~ rzymskie; ubiór w ~~Grecji i~~ Rzymie),
  - c) życie społeczne i gospodarcze (miasto i wieś, drogi, handel; religie w świecie greckim i rzymskim; wyroczenie – Delfy, Sybilla; niewola i niewolnicy; fenomen prawa rzymskiego; kalendarz (łacińskie nazwy miesięcy i pojęcia: *Kalendae, Nona, Idus*); armia grecka i rzymska; rozrywki);
- 7) posiada podstawową wiedzę o następujących kluczowych zjawiskach z zakresu tradycji antycznej i recepcji antyku:
- a) obecność tradycji greckiej i rzymskiej we współczesnym życiu publicznym i kulturalnym,
  - b) przetworzenia motywów kulturowych greckich i rzymskich w kulturze późniejszej, polskiej i światowej na płaszczyznach: literackiej, sztuk plastycznych, sztuk wizualnych;

- 8) potrafi wskazać najważniejsze cechy charakterystyczne i poddać interpretacji uwzględniającej właściwy kontekst kulturowy następujące kluczowe zjawiska z zakresu mitologii greckiej i rzymskiej:
- a) mity o powstaniu świata,
  - b) mity o bogach olimpijskich i pozostałych bóstwach panteonu greckiego,
  - c) mity o głównych herosach – Prometeusz, Herakles, Tezeusz, Argonauci,
  - d) mity o wojnie trojańskiej i powrocie bohaterów spod Troi,
  - e) mity aitiologiczne wyjaśniające powstanie zjawisk i rzeczy,
  - f) związki mitologii greckiej z rzymską,
  - g) mity o wędrowce Eneasza,
  - h) mity o powstaniu Rzymu;
- 9) potrafi scharakteryzować i poddać interpretacji uwzględniającej właściwy kontekst kulturowy następujące kluczowe zjawiska z zakresu historii starożytnej:
- a) historia Grecji:
    - wielka kolonizacja,
    - idea państw-miast (*poleis*: Ateny, Sparta, ~~Teby~~, ~~Korynt~~),
    - formy ustrojowe w Grecji: demokracja ateńska, ustrój spartański,
    - wojny perskie,
    - wojna peloponeska,
    - podboje Aleksandra Wielkiego ~~i państwa hellenistyczne~~,
  - b) historia Rzymu:
    - ekspansja terytorialna Rzymu i podboje; prowincje rzymskie,
    - wojny punickie – Kartagina, postacie Hannibala, Scypiona Afrykańskiego i Katona Starszego,
    - upadek republiki i dyktatura Cezara; inne kluczowe postacie życia publicznego późnej republiki: Cezar, Pompejusz, Krassus, Antoniusz, Cynceron, Katon Młodszy, Marek Juniusz Brutus,
    - droga do władzy i panowanie Oktawiana Augusta,
    - Rzym pod władzą cesarzy; sylwetki wybranych cesarzy: Tyberiusz, ~~Kaligula~~, Klaudiusz, Neron, Wespazjan, Trajan, ~~Hadrian~~, Marek Aureliusz, ~~Domitian~~, Konstantyn Wielki,
    - formy ustrojowe w Rzymie: republika, pryncypat, ~~dominat~~,
    - upadek cesarstwa zachodniego;
- 10) potrafi wskazać najważniejsze cechy charakterystyczne i poddać interpretacji uwzględniającej właściwy kontekst kulturowy następujące kluczowe zjawiska z zakresu historii literatury starożytnej:
- a) literatura grecka:
    - Homer, *Iliada* i *Odyseja*,
    - liryka grecka (wybrane wiersze Alkajosa, Safony i Anakreonta),
    - tragedia: wybrane dzieła Ajschylosa (~~Prometeusz skowany~~, ~~Oresteja~~), Sofoklesa (*Król Edyp*, ~~Antygona~~) i Eurypidesa (*Medea*),
    - historiografia: Herodot, *Dzieje* i Tukidydes, *Wojna peloponeska*;
  - b) literatura rzymska:

- Cyceon: mowy (*Mowy przeciwko Katylinie, Mowa w obronie poety Archiasza, ~~Filipiki~~, listy*,
- Cezar, *Pamiętniki o wojnie galijskiej, Pamiętniki o wojnie domowej*,
- Tytus Liwiusz, *Dzieje Rzymu od założenia miasta* (księga I, ~~księga XXI~~),
- Wergiliusz, *Eneida* (*wybrane księgi: I-IV, VI, XII*),
- Horacy, *Pieśni* (wybrane wiersze),
- Owidiusz, *Metamorfozy* (*wybrane mity*),
- Seneka, *Listy moralne do Lucyliusza*,
- Tacyt, *Roczniki*;

11) potrafi wskazać najważniejsze cechy charakterystyczne i poddać interpretacji uwzględniającej właściwy kontekst kulturowy następujące kluczowe zjawiska i dzieła z zakresu filozofii starożytnej:

- a) początki filozofii greckiej: Tales z Miletu, ~~Anaksymander, Anaksymenes~~, Demokryt, Heraklit, Pitagoras,
- b) Sokrates,
- c) Platon: *Uczta, Obrona Sokratesa, Państwo*,
- d) Arystoteles,
- e) szkoły filozoficzne: stoicka i epikurejska w Grecji i Rzymie,
- f) wybrane pisma filozoficzne Cyceona: *O przyjaźni, O starości*;

12) potrafi wskazać najważniejsze cechy charakterystyczne i poddać interpretacji uwzględniającej właściwy kontekst kulturowy następujące kluczowe zjawiska z zakresu kultury materialnej w starożytności:

- a) greckie malarstwo wazowe (style w malarstwie wazowym: czarnofiguralny, czerwonofiguralny; dominujące tematy w malarstwie wazowym),
- b) kluczowe postacie i dzieła rzeźby greckiej: Fidiasz (dekoracja Partenonu, *Zeus Olimpijski, Atena Parthenos*), Poliklet (*Doryforos*), Myron (*Dyskobol*), Praksyteles (*Wenus z Knidos*), Lizyp (*Apoksyomenos*, portrety Aleksandra Wielkiego); *Wenus z Milo, Grupa Laokoona*,
- c) architektura grecka: porządki architektoniczne (dorycki, joński, koryncki), wybrane typy budowli i ich przeznaczenie (teatr, świątynia, stadion, stoa), najważniejsze budowle starożytnej Grecji: zabudowa Akropolu,
- d) architektura rzymska: wybrane typy budowli i ich przeznaczenie (amfiteatr, cyrk, stadion, termy, łuk triumfalny, akwedukt, ~~willa rzymska~~, bazylika), najważniejsze budowle starożytnego Rzymu: Koloseum, kolumna Trajana, Forum Romanum, Panteon; Pompeje jako przykład miasta rzymskiego;

13) potrafi scharakteryzować i poddać interpretacji uwzględniającej właściwy kontekst kulturowy następujące kluczowe zjawiska z zakresu życia publicznego i prywatnego w starożytnej Grecji i Rzymie:

- a) sport i widowiska w Grecji i Rzymie: igrzyska w Olimpii, igrzyska gladiatorskie w Rzymie,
- b) życie domowe i rodzinne w Grecji i Rzymie (dom; rodzina; dzieci i edukacja; imiona i nazwiska ~~greckie i~~ rzymskie; ubiór w ~~Grecji i~~ Rzymie),
- c) życie społeczne i gospodarcze (miasto i wieś, drogi, handel; niewola i niewolnicy; religie w świecie greckim i rzymskim; wyrocznie – Delfy, Sybilla;

fenomen prawa rzymskiego; kalendarz (łacińskie nazwy miesięcy i pojęcia: *Kalendae, Nonaе, Idus*); armia grecka i rzymska; rozrywki);

14) potrafi rozpoznać i poddać interpretacji w kontekście kultury greckiej i rzymskiej oraz kultur późniejszych następujące kluczowe zjawiska z zakresu tradycji antycznej i recepcji antyku:

- a) obecność tradycji greckiej i rzymskiej we współczesnym życiu publicznym i kulturalnym,
- b) przetworzenia motywów kulturowych greckich i rzymskich w kulturze późniejszej polskiej i światowej na płaszczyznach: literackiej, sztuk plastycznych, sztuk wizualnych.

III. W zakresie kompetencji społecznych. Uczeń:

~~dostrzega wagę systematyczności w poznawaniu zjawisk gramatycznych i dokładności w sporządzaniu adekwatnego przekładu;~~
~~nabiera umiejętności szybkiego praktycznego zastosowania i ćwiczenia nowo nabytej wiedzy;~~

- 1) dostrzega znaczenie języka łacińskiego oraz kultury starożytnej Grecji i Rzymu dla kultury polskiej, europejskiej i światowej;
- 2) jest świadomy antycznych korzeni kultury polskiej, europejskiej i światowej;
- 3) dzięki poznaniu źródeł kultury polskiej, europejskiej i światowej staje się jej świadomym odbiorcą i uczestnikiem.

Kanon tekstów:

- 1) Ciceron: *De amicitia, De senectute, In Verrem, In Catilinam, Pro Archia poeta*, ~~wybór listów~~, *Disputationes Tusculanae*;
- 2) Cezar: *Commentarii de bello Gallico, Commentari de bello civili*;
- 3) Nepos: *De viris illustribus* (Hannibal, Epaminondas, Alkibiades, Temistokles);
- 4) Liwiusz: *Ab urbe condita* (księga I);
- 5) Hyginus: *Fabulae*;
- 6) Seneka: *Epistulae morales ad Lucillum*.

Kanon tekstów zawiera listę autorów i dzieł zalecanych do wykorzystania w wybranych przez nauczyciela fragmentach, w postaci oryginalnej lub preparowanej. Nauczyciel w zależności od warunków organizacyjnych i potrzeb może dokonać wyboru jednego lub więcej spośród zalecanych tekstów. Wybrany fragment (w wersji oryginalnej lub preparowanej) nie powinien odbiegać pod względem gramatycznym, stylistycznym i leksykalnym od norm językowych łaciny klasycznej.

Warunki i sposób realizacji

Kształcenie klasyczne ze względu na swoją specyfikę oraz wielowymiarowość nie poddaje się precyzyjnym podziałom i kwantyfikacji. Głównym założeniem kształcenia klasycznego realizowanego w ramach przedmiotu język łaciński i kultura antyczna (zakres podstawowy i rozszerzony) jest pogłębienie humanistycznej formacji ucznia i przygotowanie go do podjęcia

studiów na kierunkach językowych, kulturowych i społecznych. W realizacji procesu dydaktycznego niezbędne jest więc wyodrębnienie treści z zakresu języka oraz treści kulturowych, przy czym podział ten nie może przebiegać linearnie, a treści językowe i kulturowe powinny wzajemnie się przenikać, dając uczniowi możliwość zapoznania się z najważniejszymi osiągnięciami grecko-rzymskiego antyku i ich recepcją w kulturze późniejszej. Ponadto zaleca się korelację treści nauczania z zakresu języka łacińskiego i kultury antycznej z innymi przedmiotami humanistycznymi (w szczególności z językiem polskim, historią, ~~wiedzą o kulturze~~, filozofią).

~~Założenie kształtowania w trakcie procesu dydaktycznego obok kompetencji językowych także i kulturowych nie wyklucza jednoczesnego dążenia do osiągnięcia przez doskonalenie kompetencji językowych, które skoncentrowane powinno być na odbiorze, rozumieniu i umiejętności poprawnego przekładu tekstu łacińskiego na język polski. Zaleca się więc Dla osiągnięcia zakładanych w podstawie programowej celów niezbędne jest stosowanie przez nauczycieli zróżnicowanych metod nauczania, technik i środków dydaktycznych, w tym szerokie zastosowanie technik multimedialnych, i nowych technologii i narzędzi TIK, co wymaga zapewnienia przez szkołę odpowiednich warunków realizacji procesu dydaktycznego (sali wyposażonej w rzutnik multimedialny i komputer ze stałym łączem internetowym, dostępu do słowników łacińsko-polskich i innych materiałów pomocniczych itp.). Wszystkie te działania powinny służyć rozwijaniu u uczniów świadomości znaczenia języka łacińskiego i kultury antycznej w różnych dziedzinach współczesnej kultury i nauki.~~

~~Nauczanie języka łacińskiego i kultury antycznej to proces wymagający odpowiednich warunków organizacyjnych. Podstawa programowa zakłada realizację procesu dydaktycznego w cyklu 240 godzin, przy czym cykl ten może być rozłożony na poszczególne lata nauki wedle możliwości organizacyjnych danej szkoły. Zaleca się jednak cztero lub trzyletni cykl kształcenia, który zapewni równomierny rozkład treści nauczania i osiągnięcie celów kształcenia.~~